

szerepét iparkodik Beloe a történetíró mérsékletével a legendák és pletykák ködéből a hiteles adatok reális fényébe beállítani. Bár sokszor megkísérli Montespan asszony hatását és sugalmazását beemagyarázni a király olyan tetteibe és elhatározásaiba, ahol azt Lajos céltudatos egyénisége valószínűtlenné teszi.

A mű értéke nem annyira adatainak újszerűségében van, mint inkább a mozgató tényezők felkutatásában. Vizsgálódási és értékelő eljárását a tárgyilagosságra való törekvés és az elfogulatlanság tisztánlátó nyugalma jellemzi. Márpedig a szerzőnek ezt a képességét erősen próbára tette a kényes problémák egész sora: a nantesi ediktum, a francia-angol viszály, a pfalzi betörés vandalizmusa és Marlborough győzedelmes hadjáratának tárgyalása. Ezek a történetírói tulajdonságok emelik Belloc könyvét az eszmei megalapozottságú életrajz-regények színvonalára.

Visy József

1.) Schwartz Elemér: *A német köznyelvi ejtés iskoláinkban*. Budapest 1938. 80. o. 83 o. Ára 4 p.

2.) Schwartz Elemér: *Az új német helyesejtés a magyar tanárság kritikájának tükrében*. Budapest, 1938. 80. o. 60 oldal, egy táblázattal.

3.) Dr. Happ József: *Az egységes német kiejtés magyar szempontból*. Budapest 1938. o. 58 o. Ára 2 p. 50 fillér.

Petrich Béla *A modern nyelvek tanítása* c. szinte módszertani kánonként elfogadott művében a német nyelv kiejtéséről azt állítja, hogy „könnyen megtanulható és az ú. n. olvasási szabályok elég egyszerűek” (85. o.) Így véltük ezt mi is, a német nyelv tanárai. Bár a francia nyelv tanításában szigorúan és *tudatosan* ragaszkodtunk a francia nyelv *irodalmi* ejtéséhez, a német nyelv oktatásában helyi kiejtési sajátosságoknak adtunk teret. Ennek oka nem a tanároknak rejtett, őket sem figyelemztették az egyetemen, hogy ne ejtsék a hazai v. délnémet nyelvjárások kiejtése szerint a német irodalmi nyelvet. Különben is a magyar tanárok nem taníthatták azt, ami nem is létezett. Az egységes német kiejtésről folytatott tanácskozások története ugyan 1898-ig nyulik vissza, mégis csak 1931-ben mondhatta Erich Drach a német irodalmi kiejtésről; „a szélesebb néprétegek is megismerték és lassanként ahhoz igazodtak”. Csak igazodtak, de tökéletesen nem vették át, s így a németiség kiejtése még ma sem egységes. Azonban *a külföldinek nem szabad német beszédjében német nyelvjárási sajátosságokat mutatnia*, ezért helyesnek tartom a Happ-említett elvet: *ragaszkodjunk teljes egészében az egységes német kiejtés szabályaihoz*, vegyük útmutatóul Siebs *Deutsche Bühnenaussprache* c. művét és Roedemayer: *Deutsche Sprechbildung und Aussprache* c. munkáját. Schwartz Elemér azt kívánja, hogy a hazai németiség, szlávság, valamint a magyarság kiejtésének figyelembevételével szerkesszünk oly egységes magyarországi német kiejtési tervezetet, amelyben az egységes német ejtést a hazai viszonyok szerint módosítjuk. Szerintem erre semmi szükség sincs: a 10 milliós magyarság nem lehet tekintettel a félmilliós hazai németiség helyi kiejtésére. Ha ezt megtenné, akkor szem elől tévesztené a célt. Nekünk mindenben a birodalmi németiség ejtéséhez kell alkalmazkodnunk. A magyar emberek beszélőszerveinek sajátos beidegzettségé eltérést fog okozni minden bizonnyal. Ez így van minden nemzet fiánál; mikor idegent németül beszélni hallunk, meg tudom mondani: magyar, francia, angol, svéd, szláv v. finn. Nem vethetjük el teljességgel sajátos nemzeti kiejtési alapunkat! Schwartz alapelvét tehát el nem fogadhatjuk. Happ szerint az osztrák-bajor mintaejtésnek kell engedményeket tennünk (Luick: *Deutsche Lautlehre* 117 &.). Happ igen kismértékű engedmé-

nyeket javasol, én ezeket is elvetném a fentiek alapján. Happ munkáját rendkívüli alapossággal, példagyűjteménye, szabályainak világos és teljes volta miatt a magyar tanárság figyelmébe ajánlom. A következőkben főképp az ő műve alapján ismertetem a német irodalmi ejtés szabályait:

Happ ismerteti a magánhangzók hosszú és rövid ejtésére vonatkozó szabályokat. Sok szóban pl. mi rövid ejtést szoktunk meg, (pl. *marsch, Erz, Herzog Magd* s i. t.), a német irodalmi ejtés itt hosszú magánhangzót kíván. Nagyon kell ügyelnünk, hogy tanítványaink kettős mássalhangzó előtt mindig röviden ejtsék a a magánhangzót. Külön fejezetet szentel az idegen szavak magánhangzóinak megbeszélésére időmennyiség szempontjából. A mellékszótágokban előforduló *o, e* hang nem hagyható el, nem ejthető tiszta *e* hangként, hanem színtelen rövid *e* (sva *ə*). Külön tárgyalja az idegen szavak magánhangzóinak ejtését mellékszótágokban. Az *a* hosszú ejtése nem okoz gondot, ügyelnünk kell azonban rövid párjára, nehogy nyelvjárási sajátsággként v. a magyar *a* nyomán rövid labiális *a* hangot ejtsünk. Az *o* hang rövid ill. hosszú ejtése nem okoz gondot. Nem szabad azonban zsargonos a hangot ejteni helyette. Legtöbb vitára adott okot már Schwartz tervezetének megbeszélésekor is az *e* betű különféle kiejtése. Ezek szerint az *e* és *ä* rövid kiejtése nyelvtörténeti eredetére való tekintet nélkül egyforma az *Eltern* és *älter* szavakban, mindenütt rövid *nyílt e-t* ejtünk. Ez a hang azonban kissé zártabb, mint a magyar *eke* szó *e* hangja. (Schwartz itt kétféle kiejtést kíván az *r* előtt nyílt, a többi mássalhangzó előtt zárt ejtést.) A hosszú *e* ejtésének kérdése még nem tisztázódott. Hosszú zárt *e* ejtendő a köv. esetekben: ha *ee, eh* van az írásban; ha *e* nyílt szótagban áll, pl. *geben* v. egy mássalhangzóval zárt hangsúlyos szótagban, pl. *schwer*. Hosszú és nyílt (*nyíltabb*) *e-t* mondunk, ha *ä* v. *äh* áll nyílt szótagban, ha csak egy mássalhangzó zárja a szótagot, továbbá *ch* és *scharfes ss* előtt olyan szavakban, melyeknek ragozott alakja hosszú ejtést kíván, pl. *Gespräch, Gefäss*. Eddig csak *r* előtt mondtuk nyíllan az ilyen *ä* hangot. Nagyon tanulságos az *y* hangjel ejtésére szentelt fejezet, mert kitűnik, hogy a kánon nem minden esetben óhajt görög eredetű szavakban *ü* (i-re emlékeztető *ü*!) ejtést. Schwartz *ü* ejtést kíván, Happ középiskolában *i* ejtést. Szerintem minden foxon *ü-t* kell mondanunk, nem létesíthetünk külön középiskolai és külön felsőfokú ejtést. A kettőshangzokról szólva Schwartz az *ai, ei* hangkapcsolatok ejtésére előbb *áj*, majd *áj!* kiejtést javasol, Happ viszont *áj-t* a kánon ajánlotta *ae* (*a+e*) ejtéssel ellentétben. Tény, hogy ezen hangkapcsolat ejtésének kérdésében a németek sem egyeztek még meg, így elfogadhatjuk ezt a délnémet sajátságnak megfelelő *áj* kiejtést. Igen fontosnak tartom, hogy Siebs ajánlatának megfelelően szorgalmazzuk az *au* kapcsolat *ao*, és az *eu* és *äu* kettőshangzó *ö* ejtését. (Utóbbinál Schwartz *oi-t* ajánl.) A kettős mássalhangzókat röviden kell ejtenünk, mert csak az előttük levő magánhangzó rövidségét jelölik. Ez a szabály érvényes a szóösszetétel révén egymás mellé került kettős mássalhangzók esetében is, itt is csak röviden kell mondani a mássalhangzót, pl. *hinnehmen*. Kitér az esetekre, mikor jövevényszavakban *f*-nek ejtendő, pl. *Vers*. A *v* hangértékét bőven fejtegeti Happ példák alapján. (Téves azonban a német *ch* és a magyar *h* hangértékének Happ által történt azonosítása *ihle* és *Dohnányi* szavaink *h*-ja alapján. Az *r* pergő *r* hang legyen. Az *s* szó és szótag elején zöngésen ejtendő. A zöngétlen zárthangok hehezetes kimondását óhajtja Sch., ez a helyes, nem szabad engedményeket tennünk, mint ezt Happ ajánlja, ki szó végén és közepén tiszta kemény ejtést enged meg. A *b, d, g* hangok ejtésének kérdését mindkét szerző bő megbeszélés tárgyává teszi. Szó és szótag elején mindig zöngés zárhang ejtendő,

de szótagzáró helyzetben, valamint azon szótagi helyzetben mássalhangzó előtt zöngételen, lágy (p, t, k) ejtést ajánlanak a szabályok. Az -ig szótag ejtése szótag végén és zöngétlen mássalhangzó előtt -*ich*, viszont szótag elején zöngés zárhang. Hopp itt az írott képhez igazodnék, nehogy ragozás közben *ch* és *g* hangok változzanak. Véleményem, hogy Sch. ajánlatát fogadjuk el és mindenben a kánonhoz igazodjunk. Hány latin szó változtatja tövét ragozás közben és mégis megtanulható! H -*ig* után *ch* következik, pl. az *ewiglich* szóban, akkor *k* ejtendő. Hopp még a szótagolás, hasonulás, hangsúly, kapcsoló hangok kérdésével foglalkozik.

Mindkét szerző munkája igen tanulságos és gondolatokat ébresztő. Valóban foglalkoznunk kell a német szavak helyesen ejtésének kérdésével. Nem azért, mert tanulóinkat esetleg külföldön kinevetik, mivel „helytelen módon” beszélnek németül. Ifjúságunk szinte sehogysem beszél németül. Foglalkoznunk kell a helyes német kiejtéssel, mert ezzel tanári becsületünknek tartozunk. Valóban egységes irányításra van itt szükség utasítások, hanglemezek és nyári tanfolyamok alakjában, de *nevelők* tartsák ezeket és *élőszóval* oktassanak, nem pedig hangban aligha áttűltethető hangtani jelképek révén. Erre elsősorban az egyetemi lektorok hivatottak. Bennem sokat tett tudatossá egyetemi német lektorom figyelmeztetése és példája. Amíg nincs egységes német kiejtési szabályzat, kövessük Siebs utasításait. Helyes volna, ha a szabályokba nem foglalható, önkényes esetekben és az idegen eredetű szavaknál a tankönyvíró jelölné meg az irodalmi kiejtést.

Erdődi József dr.

Tóth Béla Zoltán: A félelem jelenségeinek lélektana és pedagógiája. (Közlemények a Szegei Ferencz József Tudományegyetem Pedagógiai Lélektani Intézetéből. 34. sz. 1939.—92 o.)

A tanulmány a félelem és okonjelenségeinek megvilágításával foglalkozik, különös tekintettel a jelenségeknek a nevelés terén mutatózó fontosságára. Az érzelem, mint lelki jelenség, döntő szerepet játszik az ember életében. „Nem bővíti ismeretünket, tudásunkat és mégis minden szellemi birtoklásunk alapvető feltétele” — „lelki szervezefünk elsődleges alapját képezi.”

Megkísérli az érzelmeket osztályozni — mindenütt gondosan feltárva az eddig elért eredményeket. Boda álláspontjára helyezkedik és az érzelmi élet tárgyalását mélyebb, élettani alapon kíséri meg. Az érzelmeknek ilyen alapvető levelezése után illeszti az érzelmek közé a szerző a *félelem* néven ismert jelenségeket.

A sokféle félelem között szükséges a *tulajdonképeni félelem* és a *szorongás* éles elhatárolása. „A félelemnél a tárgy lép előtérbe, amely a tudat középponti helyét foglalja el, a szorongásnál inkább az alany állapota”. A félelem szerepét védelmi feladatnak látja az ember életében. Ezzel szemben a szorongás „gátló és bénító jellege miatt nem segíti elő mindenben a célszerű magatartást.” Ez a különbség pedagógiai szempontból igen fontos.

A lélektani részben még két kérdés vár feleletre: mi a félelem eredete és milyen fiziológiás változások kísérik a félelmi állapotokat.

A II. rész a félelmi jelenségek neveléstani szerepét tárgyalja. Itt a tanulmány új színeket kap és előtérbe lép a félelmet átélő gyermek nyilatkozata. Megállapításait nem csak alátámasztja, hanem színezi és élővé teszi a sok-sok gyermek nyilatkozat, amelyet a szerző intézeti nevelőtanári működése közben gondosan összegyűjtött és rendezett. Keres jellemző eseteket, amikor felteszi a kérdést: mitől fél a gyermek? Osztályozza a félelmet keltő helyzeteket, kiemelve az *ösztönös, tapasztal-*